

KRAJAN

Glasiló krajevne skupnosti Rogaška Slatina

Leto: III.

April 1978

Posebna številka

Veliki oče, še večji sin

TO ŠTEVILKO KRAJANA POSVEČAMO 25-LETNICI SMRTI VELIKEGA REVOLUCIONARJA BORISA KIDRIČA IN NJEGOVMU OČETU AKADEMIKU DR. FRANCETU KIDRIČU OB PRILOŽNOSTI, KO ODPIRAMO KNEŽEC, DRUGI DOM KIDRIČEVIH, PRVI TAKO UREJEN SPOMENIK NARODNE REVOLUCIJE TEGA OBMOČJA

DR. FRANCE KIDRIČ, SIN SIROMASNEGA KMETA, SEZON-SKEGA DELAVCA S PAVLIRSEVEGA PRI ROGASKI SLATINI IN NJGOV SIN BORIS KIDRIČ SODITA MED NAJPOMEMB-NEJŠE MOŽE NAŠEGA NARODA. DR. FRANCE KIDRIČ, EDEN PRVIH PROFESORJEV KOMAJ USTANOVLJENE UNI-VERZE V LJUBLJANI, ZNAMENITI SLOVENSKI SLOVSTVE-NI ZGODOVINAR, JE NASO LITERARNO ZGODOVINO PO-STAVIL NA NOVE TEMELJE IN JI PRIBORIL MESTO V SVETOVNEM ZNANSTVENEM PROSTORU. POSTAL JE PRVI POVOJNI PREDSEDNIK SLOVENSKE AKADEMIJE ZNANO-ŠTI IN UMETNOSTI IN SE JE S SVOJO ZGODOVINO SLO-VENSKEGA SLOVSTVA IN MONOGRAFIJO O PRESERNU

TRAJNO ZAPISAL V ZGODOVINO NASE LITERARNE VEDE. NJGOV SIN BORIS KIDRIČ, REVOLUCIONAR IN EDEN OD UTEMELJITELJEV SAMOUPRAVLJANJA, JE ŽE KOT MLA-DENIČ POSEGEL V BOJ ZA PRAVICE IZKORISČANEGA PRO-LETARIATA. S SVOJO NEUKLONLJIVO VOLJO JE POSTAL STEBER NAPREDNEGA KOMUNISTIČNEGA GIBANJA IN NAJOŽJI SODELAVEC JOSIPA BROZA TITA. MED DRUGIM JE BIL SEKRE TAR IZVRŠNEGA ODBORA OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA, PRVI PREDSEDNIK VLA-DE V OSVOBOJENI SLOVENIJI, EDEN NAJODGOVORNEJ-SIH V VODSTVU SAMOUPRAVNEGA SOCIALIZMA.

Od profesorja do revolucionarja

TRNOVA POT REVNEGA KMEČKEGA SINA — OD KNJIŽNIČARJA DO PREDSEDNIKA SLOVENSKE AKADEMIJE ZNANOSTI IN UMETNOSTI — IZ PARTIJSKEGA IN SINDIKALNEGA V NARODNOOSVOBODILNI BOJ — ZNANSTVENE IN TEORETIČNE OSNOVE ZAZIVIJO V NEPOSREDNI PRAKSI — UTEMELJITELJ SAMOUPRAVNE SOCIALISTIČNE IZGRADNJE

»V mukah in zamudah se je izvijala slovenska literarna aktivnost izpod pritiska političnih, socialnih in kulturnih razmer.« (1929) Enako je v prvi polovici tega stoletja dr. France Kidrič, eden naših najpomembnejših znanstvenikov in literarnih teoretikov, trgal literarno znanost iz preživelih okov.

Družina Kidričev izhaja iz okolice Rogaške Slatine. France se je rodil v revni kmečki družini v Ratanski vasi leta 1880. Od mladosti pa do zrelih let je bil tesno povezan z domačim krajem, še zlasti z domačijo Vinca Zurmana na Knežcu. Vinko Zurman ni bil samo njegov boter, ampak je Franceta, ko se je ta odločil, da bo študiral, tudi finančno podpiral.

Nadarjeni mladenič je najprej končal gimnazijo v Mariboru. Odtod ga je želja po znanju odvedla na Dunaj. Na dunajski univerzi, kjer se je literarna zgodovina šele začela uveljavljati kot samostojna stroka, si je ob vzgledih najpomembnejših francoskih, nemških in ruskih pozitivističnih znanstvenikov oblikoval teoretična in metodološka izhodišča za svoje poznejše znanstveno delo.

PROTI POVRŠNI IN NEZNANSTVENI PRAKSI

Po končanih študijah leta 1906 je France Kidrič dve leti prebil kot bibliotekar v slavističnem seminarju. Nato se je zaposlil v dvorni knjižnici. Zanimala ga je literarna zgodovina starejših obdobj, predvsem reformacija, prepoved v drugi polovici 18. in v prvi polovici 19. stoletja ter Prešeren.

In že takoj se je postavil po

robu dotedanji površni, neznanstveni zgodovinski in literarnozgodovinski praksi, tendencioznemu prirejanju dejstev, svetovnonazorskih ali celo političnih nazorov. Med Kidričeve zgodnje spise, bodise kritike bodisi polemike, sodijo Epilog k Trubarjevemu zborniku, 1909, Pomote in potvare za razne potrebe, 1909 — 1910, leta 1908 pa je napisal tudi samostojno razpravo Primož Trubar. Najpomembnejša v tem času je nemško pisana monografija o Trubarjevi Cerkovni ordningi, 1919, s katero se je France Kidrič habilitiral za univerzitetnega profesorja.

Leto dni po ustanovitvi ljubljanske univerze se je 1920 njenim prvim profesorjem slavistike pridružil tudi France Kidrič. Že sredi dvajsetih let je vpeljal predavanja iz primerjalne književnosti.

ZNANOST V NOVI DRUŽBENI UREDITVI

Ob raziskovanju povezav med slovstvenim in kulturnim delom ter ekonomskimi in političnimi procesi se je France Kidrič postopoma približeval marksističnim pogledom na ta problem. Takoj po ustanovitvi Osvobodilne fronte je postal eden njenih najbolj aktivnih sodelavcev med univerzitetnimi profesorji. Jeseni 1945 ga je slovenska Akademija znanosti in umetnosti izvolila za svojega prvega povojnega predsednika. Na tem mestu je aktivno sodeloval pri organiziranju znanstvenega dela, pri opredeljevanju mesta znanosti v novi družbeni ureditvi, dokler ga ni njegovemu delu iztrgala najprej bolezen in nato le malo po

Boris Kidrič na seji članov IO OF na Stražnem vrhu 26. IV. 1945

njegovi sedemdesetletnici smrt. stal eden glavnih organizatorjev Osvobodilne fronte. Izvolili so ga za sekretarja izvršnega odbora Osvobodilne fronte slovenskega naroda in prvega političnega komisarja Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet. Na zboru v Kočevju je bil ponovno izvoljen na sekretarja izvršnega odbora in vodil slovensko delegacijo na drugem zasedanju AVNOJ v Jajcu. Svoje neutrudno delo med narodnoosvobodilno borbo je Boris Kidrič zaključil, ko je postal v Ajdovščini 5. maja 1945 prvi predsednik slovenske ljudske vlade.

ŽE KOT MLADENIČ ZREL MOŽ

Leta 1912 se je Kidričevima na Dunaju rodil sin Boris. Ob izbruhu prve svetovne vojne se je mati s sinkom naselila na Knežcu, dokler se ni vsa družina preselila leta 1920 v Ljubljano. Tu so Borisa že ob koncu gimnazije zaradi komunistične dejavnosti obsodili na leto dni zapora. Po končani robiji je izredno končal gimnazijo v Ljubljani in nato študiral kemijo na ljubljanski in pariški univerzi.

Po prihodu iz zapora leta 1930 se je zelo intenzivno posvetil obnavljanju Komunistične partije. Postal je sekretar CK SKOJ, pripravljal IV. državno konferenco SKOJ in vodil tudi jugoslovansko delegacijo na VI. kongresu Komunistične mladinske internacionale septembra in oktobra 1935 v Moskvi. Iz Moskve je po nalogu CK KPJ odšel na Dunaj, kasneje pa deloval kot politični emigrant v Pragi in v Parizu. Intenzivno je delal med študenti in postal desna roka tovariša Tita v borbi proti frakcijski razcepljenosti. V Jugoslavijo se je vrnil decembra 1939. Po letu 1940 je živel, delal in pisal več ali manj v ilegali.

PRVI PREDSEDNIK SLOVENSKE VLADE

Po zlomu in okupaciji stare Jugoslavije je Boris Kidrič po-

Po dveh letih, junija 1946, je odšel v Beograd kot minister za industrijo v vladi FLRJ. Tam je postal predsednik Planske komisije in predsednik Gospodarskega sveta. Na V. kongresu KPJ leta 1948 so ga izvolili za člana izvršnega komiteja CK ZKJ in za člana sekretariata IK CK ZKJ.

PRAKSA IN TEORIJA Z ROKO V ROKI

Boris Kidrič, marksist, revolucionar, politik, je bil človek, ki je revolucionarno teorijo ustvarjalno prevajal v prakso. Napisal je vrsto pomembnih teoretičnih prispevkov, od tistih, jih je po letu 1930 objavljaval v ilegalnem slovenskem komunističnem tisku, preko člankov o slovenskih kulturnih vprašanjih v Sodobnosti in spisov, objavljenih med narodnoosvobodilno borbo do ekonomskih in družbenih tez v povojni socialistični izgradnji.

Kot teoretik in praktik socialistične ekonomske graditve je bil Boris Kidrič privrženec Titove zamisli o pravici naših narodov do svobodnega in enopravnega življenja. Boju za te cilje je v zadnjem razdobju svojega življenja posvetil vso svojo energijo, znanje in vse svoje sposobnosti. Po zahrbtni bolezni, levkemiji, je umrl leta 1953.

Dr. France Kidrič pri delu

Dragi tovariš Boris!

Teško je govoriti, ko se srce krči in usta drhte ob misli, da mi, tvoji stari dolgoletni tovariši, ne bomo nikdar več slišali tvojega glasu in delili s teboj veselje nad vse večjim triumfom veličastnega dela za socializem, ki si mu ti med prvimi posvetil vse svoje fizične in umske sposobnosti, v katerega temelje si ti vgradil vso svojo mladost in končno svoje življenje. Tvoja življenska pot je bila trnova pot revolucionarja. Pristopil si k revolucionarnemu gibanju brezpravnega, izkoriščenega razreda še kot nepolnoletni deček. Izhajal si iz vrst razreda, ki ti je osebno mogel zagotoviti udobno življenje. Ti nisi pristopil k delavskemu razredu iz sentimentalnosti, niti iz avanturizma, niti iz konjunkturizma, saj si stopil v Komunistično partijo v razdobju najhujših preganjanj, ko je vojaška diktatura Aleksandra in generala Živkoviča iztrebljala njene člane. Pristopil si k delavskemu razredu zato, ker tvoj plemeniti duh in srce nista mogla prenašati in mirno gledati neenake borbe med izkoriščanimi in izkoriščevalci. Pristopil si zaradi tega, ker je tvoj po naravi revolucionarni in iščočič duh že v najzgodnejši mladosti prodril v zakone družbenega razvoja, v znanost Marxa, Engelsa in Lenina. Pristopil si k delavski partiji zaradi tega, ker si hotel biti kot soudeleženelec in aktivni bорец z vsem srcem in z vsem svojim bistvom pri rojstvu nove dobe, ne pa pri umiranju stare.

Dragi Boris! Tvoji stari tovariši smo spremljali tedaj tvojo borbo proti tistim, ki so te hoteli odvrniti s poti, ki si si jo izbral. Ti si bil neomajen. Nisi se dal prestrašiti niti s temnico niti z drugim zastraševanjem. Sel si skozi iste celice ječ kot mi in to že tedaj, ko si šele stopil v življenje. Držal si se, kot se mora držati pravi revolucionar. Temnice so bile zate šola za bogatitev z znanostjo marksizma. Niso te pomehkužile, kot so sovražniki pričakovali, temveč nasprotno, navdale so te s še večjo energijo pri nadaljevanju svojega revolucionarnega dela.

Dragi Boris! V tem mestu, kjer bo odslej počivalo tvoje telo, sem te pred devetnajstimi leti kot komunist ilegalec srečal kot komunisto pod policijskim nadzorstvom. Tedaj si bil, Boris, poln žara in nepremagljive energije, zaradi česar smo te jaz in mnogi tovariši vzljubili. Od tedaj do danes sva devetnajst let delala skupaj ne glede na to, kje je kateri od naju bil. Devetnajst let sem imel priložnost spremljati oblikovanje tvojega herojskega revolucionarnega lika...

Tovariš Boris! S teboj so naši narodi izgubili svojega velikega sina. Naši narodi ti mnogo dolgujejo, toda v znak priznanja so vsadili v svoja srca spomin na tvojo junaško osebnost, spomin, ki bo trajno ostal...

TITO

Iz govora ob odprtem grobu.

Za bodočnost

ODLOMEK IZ GOVORA BORISA KIDRIČA, SEKRETARJA IZVRŠNEGA ODBORA OSVOBODILNE FRONTE NA ZBORU POSLANCEV SLOVENSKEGA NARODA, KOČEVJE, 1. OKTOBRA 1943.

Čvrsto hrbtenico novim družbenim silam, ki so prevzele vodstvo svojega naroda, je dala enotnost delavskega razreda Slovenije, do kraja vzpostavljena istočasno z ustanovitvijo OF. (Ploskanje.)

Tovariši, tovarišice! Na prvem Zboru svobodno izvoljenih odposlancev slovenskega naroda, ki je zgodovinskega pomena, moramo poudariti, kaj je prinesel v slovensko osvobodilno borbo delavski razred, če hočemo pravično odmeriti dežele v svetem domovinskem boju. Nepravilno bi bilo danes, ko se borimo z vsemi silami za borbeno enotnost slovenskega naroda, kakor koli — nazorsko ali razredno — razdruževati slovenski narod. Toda borba za enotnost narodnih in ljudskih množic ne pomeni, da ne smemo analizirati družbenih dejstev in iskati tistih sil, na katere se mora slovenski narod nasloniti, če hoče izbojevati in zajamčiti svojo končno zmago. Nasprotno! Borba za enotnost narodnih in ljudskih množic tako analizo predpostavlja kot svoj neogibni pogoj.

V tem smislu, tovariši in tovarišice, moram poudariti, da je

bil delavski razred združen z množicami kmetov in delovnega izobraženstva tisti, ki je v osvobodilno borbo slovenskega naroda vnesel svojo historično udarnost, požrtvovalnost, žilavost in neodjenljivost v zasledovanju svetega borbenega smotra. Naš narodni osvobodilni boj je pred vsem svetom izpričal svojo čudovito udarnost prav zaradi tega, ker mu je delavski razred vtisnil pečat svoje lastne udarnosti.

S tem, tovariši in tovarišice, da so prevzele usodo svojega naroda v svoje roke slovenske ljudske sile, pa se je vprašanje naroda do kraja združilo z vprašanjem srečne bodočnosti ljudskih množic. Kakor si ne moremo predstavljati naše narodne osvoboditve brez borbe slovenskih ljudskih množic, množic delavcev, kmetov in delovnih izobražencev proti vsem zunanjim in notranjim sovražnikom našega naroda, tako si naše narodne osvoboditve niti zamisliti ne moremo, če ne bo narodna osvoboditev hkrati zajamčila srečno in svobodno bodočnost delovnega ljudstva. (Burne ovacije)...

Dragi Peter!

Odpravljamo na poslednjo pot pepel človeka, ki je dobesedno zgorel v neizrečeni ljubezni do delovnega človeka in v strastnem revolucionarnem stremljenju k socialističnemu ustvarjanju Jugoslovanske ljudstvo izgublja v njem velikega sina, čigar življenje je vitkano v zgodovino naše revolucije in naše borbe za socializem kot njen bistveni sestavni del, mi, njegovi soborci, komunisti, pa izgubljam v njem do poslednjega diha zvestega tovariša, ki je nosil v vseh bitkah naše revolucije najtežja bremena, ne da bi kdajkoli spregovoril besedi: ne morem.

Ko nam je sovražna smrt iztrgala iz naše srede tebe, dragi Peter, nas je udarila po tistem, kar nam je najdražje in v čemer smo najmočnejši. Iztrgala nam je del naše-ga lastnega srca.

Boris Kidrič je živel kratko, toda boril se je dolgo in silovito, kakor da bi slutil, da mu je odmerjeno kratko življenje. Ni treba, da bi govoril o njegovih zaslugah za slovensko in jugoslovansko ljudstvo. Zdi se mi, da bi vse, karkoli bi govoril o tem ob njegovi krsti, samo poniževalo njegov lik, kakršen živi v našem spominu in bo večno živel v spominu bodočih generacij. Boris Kidrič ni nikoli mislil na sebe in za sebe. Bil je eden tistih redkih ljudi, ki svoje plodno življenje nenehno in do poslednjega diha razdajajo svojemu ljudstvu v nepretrganih bitkah za njegov napredek in napredek človeštva sploh. Tako je tudi umrl. Njegovo srce, tako vztrajno in silovito v revolucionarni ustvarjalni težnji in tako dobro in plemenito v ljubezni do delovnega človeka, je prenehalo utripati sredi bitke proti nevarnosti državo — kapitalistične degeneracije socialistične revolucije, v katero se je vrgel z vso energijo in v kateri so se razmahile vse njegove odlike kot človeka, borca in misleca. Tak človek je bil Boris Kidrič. Na takih ljudeh, na takih borcih je zidana vsa zgodovina človeškega napredka. Take ljudi porajajo samo velika razdobja, velika ljudska dejanja, taka, med kakršna sodi tudi naša socialistična revolucija...

Peter, dragi, vsi vemo, da nisi nikoli hlepel za priznanjem in da ti hvale niso ničesar pomenile. Toda stotisočere, v nemi bolesti sklonjene glave jugoslovanskih delovnih ljudi ob tvoji poslednji poti od Beograda do Ljubljane in njihove s silo zadrževane, a ne vselej zadržane solze ti danes pretresljivo silovito pričajo, da ti jugoslovansko delovno ljudstvo toplo in hvaležno vrača ljubezen, ki si mu jo ti tako obilno dajal vse svoje življenje. Ta ljudska ljubezen je spomenik tvojemu spominu, s katerim se ne more primerjati nobeno drugo priznanje.

EDVARD KARDELJ

Iz govora ob odprtem grobu.

Drugi dom

ZIVLJENJE FRANCETA IN BORISA KIDRIČA JE BILO VSE DO DRUGE SVETOVNE VOJNE TESNO ZVEZANO S KNEZCEM — POMEMBNO VLOGO V NJUNEM ŽIVLJENJU JE IMEL ŽURMAN.

Rojstni dom Franceta Kidriča je v ozadju Rogaške Slatine. Pet minut od Kobalovega slemena je skromna domačija, ki se je skrila v zavetje gozda. To je Pavlirševo. Domačijca nosi značilne poteze skromnih kmetij svojega kraja. Anton Kidrič je bil v Rogaški Slatini pomožni kopalški mojster, medtem ko je žena Marija poletni v kopalšču pospravljala sobe. Imela sta šest otrok. Najstarejši, France, se je rodil marca 1880. Njegova mladost je bila preprosta. Pasel je kravici in izdeloval igračke. V šoli je odlično izdeloval, čeprav je mnogo manjkal. Oče in mati sta za sina srednješolca storila, kolikor sta mogla, toda mnogo se ni dalo napraviti. K sreči je mladi Franc našel podpornika, s katerim ga je življenje tako trdno zvezalo, da sta bila kakor oče in sin. Ta mož je bil Vinko Žurman, lastnik Knežca, kmetije pod Sv. Trojico.

Knežec je spadal pod ožje področje Sv. Križa. Severno od cerkve je bila Krklečeva kmetija, na kateri so nekdanj gospodarili Žurmani. S te kmetije je bil Vinko Žurman. Leta 1882 je Žurman kupil jedro brestovškega pobočja, Knežec, in ga izročil mlajšemu sinu Vinku. Vinko se je oženil z Emo, ki je bila doma na bližnjih Rodnah. Nista imela otrok.

Ko je Vinko prišel na kmetijo, je našel majhno hišico. Po požaru je postavil večji kmečki dom, ki še danes stoji. Kmetija na Knežcu je bila velika, ena izmed najpomembnejših v kraju. Vsa posest je bila lepo zaokrožena, nekaj sveta pa je bilo tudi drugje.

Domačija na Knežcu je bila samotna. Vinko je dobro gospodaril in ljudje so prihajali k njemu, če so potrebovali kak nasvet. Bil je gostoljuben človek. Zelo rad je imel dijake in študente. Kidriču je bila njegova pomoč še zlasti potrebna, ko je kot študent izgubil dve štipendiji. Student Franc je tudi med počitnicami zahajal k Žurmani, kajti doma je bil zelo na tesnem. Ko je bil France Kidrič že univerzitetni profesor in priznan strokovnjak, je sam postal gospodar na Knežcu. Vinko in Ema sta mu ga prepustila leta 1922. Ema je leto zatem umrla, Vinko pa je vodil gospodarstvo še vnaprej. Ko zaradi bolehnosti tega ni več zmožal, sta vzela v hišo zakonski par. Kidrič je nosil stroške in je z denarjem primerno podpiral svojega bivšega dobrotnika. Vinko Žurman je leta 1939 po mučni bolezni umrl.

Ko je po ustanovitvi ljubljanske univerze France Kidrič po-

stal njen redni profesor, se je Knežcu posebno približal. Bivanje na Knežcu mu je služilo za oddih, a tudi za delo. Pozanimal se je za gospodarstvo, stopil k delavcem na polju, travniku in v vinogradu, izrekel pohvalno besedo in vselej pristavil: Vi te stvari bolje veste kakor jaz.

Sobo na severni strani hiše sta si z ženo Jelico uredila kot dnevno in delovno sobo. Bila je preprosta. V kotu je bila profesorjeva pisalna miza, ob strani sta bili kredenca in omara, na sredi je stala večja miza, na kateri je kasneje delal tudi Boris. Profesor je delal mnogo, znaten del njegovih znanstvenih spisov, med njimi obsežna Zgodovina slovenskega slovstva, je nastal tu.

Med prvo svetovno vojno je materi Jelici in sinku Borisu samotni Knežec nudil varno zavetje. Po končani vojni je Boris 1918 začel hoditi v šolo pri Sv. Križu. V okolici Knežca je veliko ljudi, ki so ga poznali kot otroka in tudi takih, ki so z njim hodili v šolo in se z njim igrali.

Boris je hitro dozoreval in se že kot otrok rad družil z nekoliko starejšimi. Po letu 1920, ko je odšel v Ljubljano, je na Knežec prihajal le še med počitnicami. Najpogosteje se je srečeval z mladim steklarskim pomočnikom Benom Jugovarjem. Čakal ga je pred hišo, ko je prihajal z dela. Včasih se je z doma izmuznil tudi zvečer. Aktivno se je vključil v steklarsko delavsko gibanje.

Povzeto po tekstu Jan-ka Orožna »Dva Kidriča v Rogaški Slatini«, Celjski zbornik 1958

Boris v Rogaški Slatini avgusta 1931

Boris med steklarji

BORIS KIDRIČ NA ČELU PARTIJSKE BORBE V ROGAŠKI SLATINI — TUDI MATERIALNO JE POMAGAL DRUŽINAM STAVKALJOČIH — NAPOTILA ZA AKCIJE IN SKRIB ZA LJUDI, TOVARISE.

Boris Kidrič se je že kot zelo mlad revolucionar med velikimi počitnicami julija leta 1927 priključil partijski organizaciji steklarne v Rogaški Slatini in od takrat dalje aktivno deloval v njej. Čeprav sam mlad, je usmerjal mlade delavce, stal na čelu borbe, bodril tovarise in jim stal ob boku, ko so leta 1928 skupaj z delavci ostalih steklarn, Hrastnika, Straže, Rogatca, Paračina, organizirali veliki generalni štrajk.

Boris je bil tisti, ki jih je hrabil, da so vztrajali v svoji tvegani in trdi borbi. Na njihovi strani ni stal samo z vzpodbudno besedo in globokim prepričanjem v njihov prav. V hudi stiski in lakoti je po svojih močeh pomagal s hrano in najnujnejšim ogoženim družinam stavkajočih.

Ko je med počitnicami prihajal v Rogaško Slatino, je prinašal s seboj smernice in napotke Pokrajinskega komiteja. Tu je proučeval probleme partijske organizacije, predlagal načine partijskega dela in dajal nasvete. Ne za vsako silo. Treba je čuvati partijske kadre. Pokrajinski komite je izdajal ilegalne letake. Na terenu so jih morali trositi. Boris je svetoval osumljenim rogaškim komunistom, da naj se odločijo za bolj oddaljene kraje, za Šmarje pri Jelšah, Pristavo pri Podčetrtku, Sv. Emo, sosednjo Hrvaško.

Tudi sam je izdeloval in razmnoževal propagandni material. Letake je delal na šapirografu

v zvoniku Trojiške cerkve.

Steklarji so ga vsako leto nestrpnost pričakovali. Zaupali so njegovi besedi in vsak njegov izostanek je pomenil dobro misel, zrel premislek manj. Boris se je tega zavedal. Kadar sam ni mogel oditi v Rogaško Slatino bodisi, da ga je zadržalo kaj resnično neodložljivega, bodisi da so ga zaradi njegovega ilegalnega dela zaprli, je poslal katerega svojih najbližjih. Mamo Jelico, kasneje tudi svojo bodočo ženo Zdenko.

Po drugi svetovni vojni so se stiki med Borisom in prijatelji v steklarni obnovili. Boris je kot predsednik vlade pripomogel, da steklarne niso zaprli. Nazadnje je bil v Rogaški Slatini leta 1952. Tedaj so ga izvolili za častnega občana. Steklarji so hoteli dati steklarni njegovo ime. On tega ni dovolil. Po njegovi smrti so to napravili. Pod pokritim vhodom na tovarniško dvorišče so mu postavili bronast spomenik, delo akademskega kiparja Borisa Kalina.

Boris z ženo Zdenko

Kidričevi: oče dr. France Kidrič in mati Jelica

Trdna domačija

KIDRIČEVA DOMAČIJA NA KNEŽCU JE EDEN POMEMBNIH ETNOLOŠKIH SPOMENIKOV NA KOZJANSKEM — TIPIČNO DOMOVANJE UMNEGA IN PREMOŽNEGA KMETOVALCA PRI NAS.

Tako kot veliko domov naših slavnih mož je tudi domačija, ki jo je prevzel dr. France Kidrič kot dediščino za mecenom in prijateljem Vinkom Zurmanom, pomemben in zgovoren etnološki spomenik. Hiša, kjer so Kidričevi preživeli nekaj let, je pomenila dr. Francetu Kidriču drugi dom, Boris Kidrič pa je preživel tu svojo mladost in obiskoval tudi osnovno šolo v Rogaški Slatini, je primer bogatejšega kmečkega doma iz druge polovice 19. stoletja. Od hiš in domačij v sosesčini se je nekoč odlikovala tudi po tem, da je bila zgrajena v solidnem kamnu in opeki, z visokimi prostori in obokano kuhinjo. Skratka — predstavljala je tipično domovanje in središče gospodarstva umnega in relativno premožnega kmetovalca.

Pritlična hiša, ki jo na zunanjsčini krasi in poudarja sicer preprost, vendar učinkovit kamnit portal z vhodnim stopniščem, je bila že ob koncu prejšnjega stoletja krita z opeko. Stene so bile predrtje z velikimi okni — po ieg veže in obokane črne kuhinje pa je zajemala kar štiri dokaj velike prostore z beljenimi stenami in stropovi. Vse to je bilo v primerjavi s poprečnimi lesenimi hišami okoliških kmetov zanimivo dokazilo o gmotni moči, družbenem položaju in ne nazadnje načinu življenja premožnejšega kmeta.

Kljub nekaterim naprednim potezam, ki jih zasledimo na bivališču, pa vendarle ne smemo pozabiti, da je bil pomemben prostor v hiši črna kuhinja, kjer so še ob koncu prejšnjega stoletja kuhali na enak način kot v najbolj revnih lesenih hišah — štedilnika še niso poznali, saj je prodrli šele do najbogatejših domov v sosednjih trgih in večjih središčih. Tudi razpored sicer velikih prostorov in njihova funkcija sta ustrezala tradicionalnim kmečkim predstavam o smotrno urejeni hiši. Osrednji bivalni prostor je bil slej ko prej velika »hiša« s pečjo in ob njej kamra (spalnica) — tu se je tudi odigraval največji del

življenja. Hkrati pa zasledimo povsem novo potezo — motiv »hiše« in kamre se pravzaprav ponovi. Tako je bogatejši in zato bolj razgledan gospodar izboljšal stanovanjske razmere na najbolj preprost in hkrati tudi tradicionalen način — s predimenzioniranjem starinske hišne zasnove.

O hiši kot statusnem simbolu pa seveda najbolj zgovorno pripoveduje obdelava detajlov — od kamnitega portala in sledov nekdanjega »gartelja« do obdelave sten in okenskih okvirov. V primerjavi z večino kmečkih hiš na tem območju pa ima Kidričeva domačija še eno novost — fasada je oblikovana somerno, pač po trških in meščanskih vzorcih.

Tako se nam na videz nepomembna kmečka arhitektura iz konca 19. stoletja pokaže kot pomemben dokument in etnološki spomenik, hkrati pa tudi spomenik izjemne pietete, ki so jo do skromnega doma čutili razgledani intelektualci, ki so skrbno čuvali staro obliko hiše in s tem tudi pričevanje o preteklosti svojega rojstnega in občasnega življenjskega okolja.

Tekst je napisal Ivan Sedej

Spominski dom na Knežcu

DELOVNI LJUDJE NAŠE OBČINE, DELOVNE IN DRUGE ORGANIZACIJE, KI NOSIJO IME VELIKEGA REVOLUCIONARJA BORISA KIDRIČA, SO OB PODPORI REPUBLISKIH INSTITUCIJ OMOGOCILI OBNOVO KNEŽCA, DRUGEGA DOMA KIDRIČEVIH. ODSLEJ V NJEM NE BO LE MUZEJ, TEMVEČ TUDI PROSTOR, V KATEREM BO ZOPET TEKLA BESEDA O ZGODOVINI MARKSIZMA IN OSNOVAH SAMOUPRAVLJANJA, HKRATI JE TO NOV POMNIK V NAŠEM EDINSTVENEM SPOMINSKEM PARKU KUMROVEC — KOZJANSKO.

Urejevanje doma na Knežcu je pri kraju. Od 9. aprila dalje so v stari domačiji, vrnjeni v njen prvotni zunanji videz, uredili razstavne prostore z dokumenti, ki oživljajo podobo obeh Kidričev in kažejo osnovne oblike partizanskega narodnoosvobodilnega gibanja na Kozjanskem. Tako urejen dom na Knežcu, slovenski kulturni spomenik prve kategorije, sodi med najpomembnejše zgodovinske pomnike v spominskem parku Kumrovec — Kozjansko.

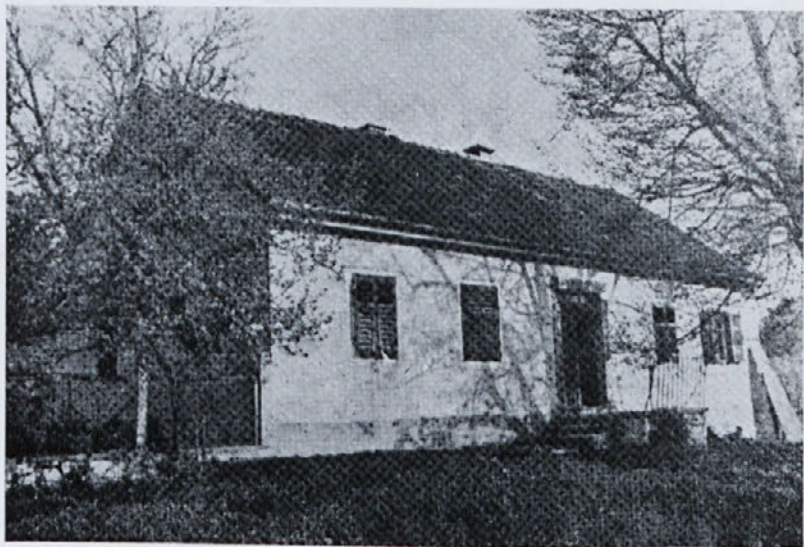
Je pa tudi prvi pomemben kulturno-zgodovinski objekt v Rogaški Slatini, zdraviliškem in turističnem središču tega dela Slovenije, kar je zagotovilo, da domačih in tujih obiskovalcev ne bo manjkalo, da bo Kidričeva domačija resnično znova zažive-la in delo obeh mož iz omejenega kroga prešlo med množice.

Spominski dom na Knežcu ne bo le razstavni prostor, ampak bo v njem mogoče pripravljati ure zgodovine, učne ure o teme-

ljih marksizma in osnovah samoupravljanja. Na voljo bo razstavno gradivo, predvajali bodo zaključene cikle diapozitivov, obiskovalcem pa bodo na razpolago tudi magnetofonski trakovi s komentarji v štirih svetovnih jezikih.

Tako smo z uspehom, z ure-

jenim kulturno zgodovinskim spomenikom, kronali dolgoletna prizadevanja številnih slovenskih posameznikov in organizacij, ki so že od petdesetih let nadalje opozarjali na nekdanjo domačijo Kidričevih na Knežcu, v katerem so bili skromno spravljeni spomini na oba velika moža.

Moji spomini na Knežec

BORISOVE KORENINE SO POGNALE NA KNEŽCU — TU JE Z NJIM NEKAJ LEPIH POČITNIŠKIH DNI PREŽIVELA TUDI ŽENA ZDENKA, KI JE OB TEJ PRILožNOSTI PRVIČ ZA NAŠ ČASOPIS OBUDILA SPOMINE NJUNE SKUPNE MLADOSTI.

»Sprašujte in odgovorila bom«, nas je pozvala Zdenka Kidrič, ko smo se udobno namestili v njenem stanovanju na ljubljanski Valvasorjevi cesti. Pa ni bilo treba mnogo spraševati. Beseda je dala besedo. Zdenka Kidričeva, presenetljiva v svojem eksaktnem in izurjenem spominu, je stresala podatke, imena, dogodke, da je svinčnik komajda sledil mislim. In nizale so se podobe, portreti ljudi, let, tako prelomnih in tragičnih hkrati. Pripoved o njenem možu in njegovih prijateljih je pripoved o nekem narodu z njegove najlepše, najbolj smeje plati.

»Dobro se spominjam botreka Vinka«, je navela Zdenka Kidrič in začela govoriti o Knežcu, drugem domu Kidričevih. »Boris je Vinka Zurmana in njegovo ženo Emo tako imenoval. Vinko Zurman je bil razgledan človek, še zlasti v tistih bolj zaostalih krajih. Po prvi vojni, služil je kot podoficir v avstrijski vojski, so ga upokojili in postal je umni kmetovalec. Imel je dva vinograda, sadovnjak, njive, nekaj gozda in travnik preko Sotle na hrvaški strani. Tudi nekaj živine je bilo v hlevu.

Ker Zurmana nista imela lastnih otrok, sta začela zbirati okoli sebe študirajočo mladino. Tako je tudi France Kidrič, še ko je obiskoval mariborsko gimnazijo, redno prihajal na njihov dom. Zurmana sta ga sprejela v svoj družinski krog in ga tudi finančno podpirala. Vse počitnice je preživel na Knežcu. Tako je bilo tudi kasneje, ko je študiral na Dunaju. Vzljubili so ga kot svojega.

Ko je leta 1914 izbruhnila prva svetovna vojna, je France Kidrič preselil svojo ženo z dveletnim Borisom z Dunaja na Knežec. Med vso vojno in še prva povojna leta do preselitve v Ljubljano je Knežec nudil materi Jelici in Borisu varno zavetje. Kasneje je prihajal na počitnice. Knežec je bil Borisova korenina, njegov dom.

Dokler je z materjo živel na Knežcu, je Boris zelo pogrešal svojega očeta in hrepenel po njem, kajti oče ju je lahko le poredko obiskoval. Zato se je navezal na mamo, s katero sta bila velika prijatelja, pa na botra Zurmana in botro Emo. Zlasti boter Vinko mu je v tem času nadomeščal očeta in v njem zapustil močno sled. Pa še nečesa se je silno dobro spominjal s Knežca. Psička Murija. Še ko sem ga spoznala, je vedel toliko povedati o njem.

Sama sem Zurmana srečala leta 1931, ko sem na Knežcu prvič preživljala poletne počitnice. Nikoli ga nisem videla, da bi fizično delal. Bil je gospod, simpatičen, razgledan, širokogruden in zelo pristrčen v odnosu do mene. Eme Zurmanove pa nisem spoznala, ker je bila takrat že pokojna.

TUDI NA KNEŽCU SREDI DELA

Krajan: v tistem času so Kidričevi redno hodili na Knežec. Boris je tudi v Rogaški Slatini nadaljeval svoje ilegalno partijsko delo. Kako sta preživljala čas na Knežcu?

»Poleg očeta in Zurmana je bil Borisov mentor v Rogaški Slatini Beno Jugovar, steklar v

rogaški steklarni in takrat po prepričanju levo usmerjeni socialdemokrat. Že leta 1927 je Boris stopil v stik še z nekaterimi komunisti — steklarji v Rogaški Slatini. Sodeloval je z Jožetom Skorjancem, Engelbertom Weinbergerjem, Franjom Lipovškom, Jožetom Pokom, Ignacijem Maliko min s Francem Puflarjem.

Kidričevi so med vsakimi počitnicami hodili na Knežec. Bili so tam od prvega do zadnjega dne počitnic. Do Borisovega in mojega odhoda v inozemstvo leta 1935 sem tudi jaz vse letne počitnice preživljala pri njih na Knežcu.

Mnogo spominov me veže na Rogaško Slatino. Toliko lepih krajev sva prehodila z Borisom. Malo nad domačijo so imeli gozdček, kjer sva često posedala. Pred nama je bil čudovit pogled na steklarno in daleč na drugo stran, na hrvaško stran do Sotle. Včasih sva ure in ure prehodila po gozdnih pešpoteh, po Janini in drugje.

Boris tudi, ko je preživljal po-

čitnice na Knežcu, ni miroval. V steklarni je organiziral partijsko celico, od tu hodil na celjsko in ptujsko stran in pomagal pri organiziranju partije. V letu 1933, ko so Borisa zaprli, sem sama hodila tja in se povezala s tovariši v steklarni.

Leta 1935 sva z Borisom odšla v tujino. V najini odsotnosti je boter Vinko leta 1939 umrl, midva pa sva po najini vrnitvi v domovino le še bolj poredko obiskala Knežec. Pred smrtjo je Zurman posestvo prepisal na Franceta in Jelico Kidrič. Po vojni pa sta Kidričeva posestvo na Knežcu predala v upravo splošne ljudske imovine.

Boris z družino

Najino skupno otroštvo

IZ SPOMINOV JANKA ZURMANA — VINKOVEGA NEČAKA

»Na Borisa me vežejo predvsem spomini od leta 1914 do 1927, torej od njegovega drugega do petnajstega leta starosti,« piše Janko Zurman. »Tudi preselitve družine v Ljubljano, po prvi svetovni vojni, ni bistveno vplivala na najine odnose in povezanost, saj je Boris izkoristil tudi najmanjše počitnice, da je prišel domov na Knežec. Takrat se je takoj javil tudi pri nas, navadno že z načrti, kaj vse bomo počeli v tem času. V letu 1927 sem se odselil in od takrat so tudi najini stiki postajali redkejši, povezani največ z obiski pri mojem stricu Vinku.«

»Prav živo mi je še v spomi-

nu nekaj mladostnih dogodivščin, katerih glavni pobudnik je bil Boris«, se nadalje spominja Janko Zurman.

»Pri naših dvanajstih, trinajstih letih nam je bil že tudi takrat zelo privlačen nogomet. Tega sva se nalezla predvsem midva z Borisom. Žoge so bile prava redkost, zlasti pa še nogometne. Nekega dne pa Boris napove, da bomo v nedeljo igrali pravi nogomet. Na vprašanje, s kakšno žogo, mi skrivnostno pove, da s ta pravo — tisto z dušo. Pri mesarju, kamor je hodil, si je sposloval velik svinjski mehur, ga doma napihnil, zavozlal in nekoliko posušil. Mama Jelica

mu je sešila iz precej debelih krp plašč okrog mehurja tako, da je postala »žoga« kar čedna na oko. Boris je objavil trening! Toda žoga ni dolgo vzdržala. V največjem zanosu in v razburljivi igri je dobivala take udarce — čeprav od bosih nog — da je ob nekem takem udarcu »spustila dušo«. S tem pa je bilo tudi konec naše nogometne kariere na Knežcu.«

»Še posebej pa mi je ostal v spominu izlet na Donačko goro, mislim, da je bilo poleti 1929, ko smo celo noč prebedeli v kolibi ob ognju in v besednem dvoboju Borisa Kidriča in nekaterih udeležencev. Takrat je že bil Boris povsem dozorel marksist in izredno prepričljivo tolmačil svoje napredne ideje.«

Umni kmetovalec in svetovljan

DRUZINSKA KRONIKA O KNEŽCU IN NJEGOVEM NEKDANJEM LASTNIKU VINKU ŽURMANU — ŽURMAN JE CELIH 42 LET JAVNO DELOVAL V RAZNIH DRUŽBENIH IN POLITIČNIH ORGANIZACIJAH — PO ZNANJU PREKAŠAL CELO IZOBRAŽENCE

Vinko Žurman, lastnik domačije na Knežcu, je v domači Rogaški Slatini užival velik ugled. Bil je v prepričanju napreden, v svojih pogledih svobodomiseln. Aktivno se je vključil v številne družbene in politične organizacije. Dolga leta je bil župan občine Rogaška Slatina — okolica, v katero so se leta 1860 združile prejšnje male občine. Nato načelnik krajevnega šolskega centra, zastopnik v okraju, 1907 pa je postal celo poslanski kandidat napredne stranke v okrajih Smarje, Rogatec in Kozje. Občinska skupščina Rogaška Slatina ga je leta 1934 izvolila za častnega občana Rogaške Slatine.

Leta 1859 se je Žurmanovim, posestnikom pri Sv. Trojici, rodil drugi sin Vinko. Imel je brata Janeza, kasneje pa še dve sestri Marijo in Franciško. Oče je bil napreden kmet tako v gospodarskem kot v političnem pogledu. Pridobil si je precejšnje premoženje in leta 1882 svojemu sinu Vinku podaril domačijo na Knežcu.

Vinko Žurman je leta 1876 dokončal nižjo gimnazijo v Ptujju. Ko se je vnel za častniško kariero ter prostovoljno odšel k topničarjem, mu oče ni delal težav. Sele ko ni bil sprejet v kadetnico, Janko, njegov nečak, predvideva, da zaradi nacionalnih razlogov, je oče hotel iz nje narediti kmeta, ki ne bi bil za vsako malenkost odvisen od pisarjev. Poslal ga je praktičirati v posamezne oddelke rogaške sodnije, nato pa jima z njegovo nevesto Emo podaril posestvo.

SREDI POLITIČNEGA ŽIVLJENJA

Vinkovo javno delovanje se je začelo okoli leta 1884. Za razne občine je proti malenkostnim odškodninam opravljal razne tajniške posle. Toda mož njegovih sposobnosti ni mogel ostali samo skromen občinski tajnik. V občinskem zboru svoje občine je bil od 1892 do 1934, torej 42 let, od 1918 do 1924 tudi župan. Za načelnika šolskega krajevnega sveta so ga izvolili dvakrat. Pri državnozbornskih volitvah

1970, ko ga je določila narodna stranka za svojega kandidata v okraju Smarje, Rogatec, Kozje, je dobil lepo število glasov. Po prevratu je bil član krajevnega narodnega sveta in njegov vojaški poveljnik.

PROTI ODPADNIKOM IN TUJCEM

Njegova občina se je začela narodno prebujati šele po letu 1880. Žurman je pri vseh teh gibanjih aktivno sodeloval. Ustanovili so bralno društvo, iskali podporo za rodbinske pogorelce, se borili zoper občinsko vladavino odpadnikov in tujcev, sodelovali pri delitvi občine na zdraviliško in okolico, se bojevali za vsem razumljiv občinski jezik, ustanovili drugo posojilnico in še in še.

Pri občinskih razgovorih o novih častnih občanih je Vinku mnogo koristil njegov redki talent prepričevalnega in prijetnega govornika, ki se je tudi ob gostoljubnih kajkavskih mizah uspešno kosal z dolgimi, a nikdar praznimi govori hrvaških stoloravnateljcev. Vedno bo slovenskemu kmetu v ponos, kako je utemeljil njegov predstavnik aprila 1905 predlog za častni naziv nadučitelju Skrablju in maja 1923 poštenu ravnateljju dr. Debenjaku.

Vinko je prekašal marsikatera izobrazbenca po vedno novi

Mali Boris z Žurmanom

vedoželnosti, razgledanosti. Mnogo odličnih gostov je prestopilo prag njegove hiše. Knežec je bil vedno odprt študentom. Brez lastnih otrok in nadvse darežljiva sta se Vinko in Ema zavedala, da je treba slovenskemu posvetnemu inteligenčnemu naraščaju iz nacionalnih razlogov gladiti pot.

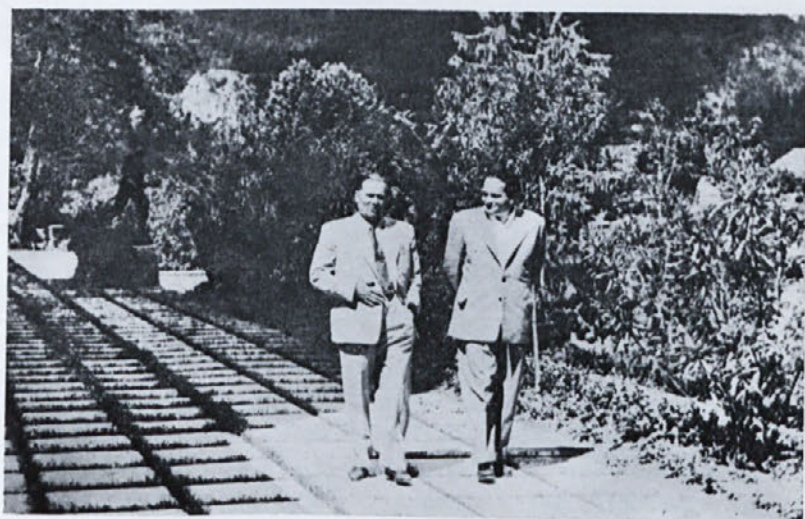
»STUDENTSKI SIN« FRANCE

Se posebno se je na Knežec in na njuna gospodarja navezal France Kidrič, doma v borni hišici v Ratanski vasi. Nanj, na svojega »študentskega sina« sta Žuntarja prenesla vse starševske obveznosti.

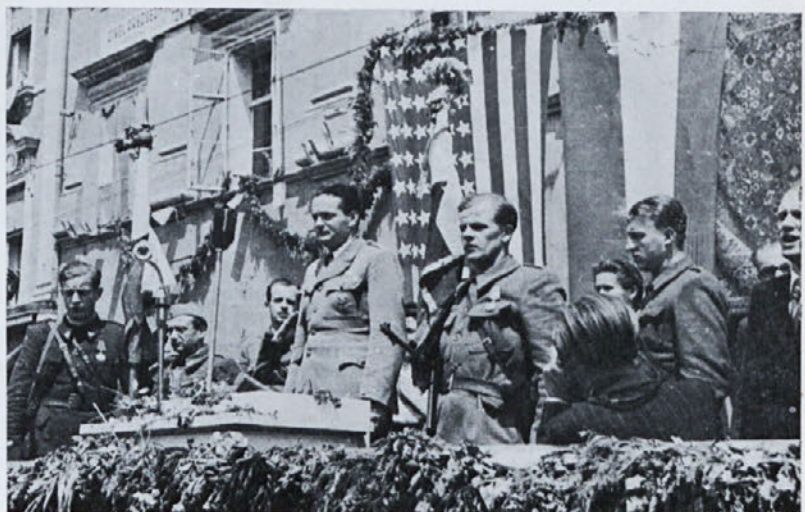
Kljub temu, da se je Vinko Žurman kasneje odmaknil javnemu delu, je še vedno nestrpno pričakoval pošto, s katero so pri-

hajali slovenski listi. Tudi v »pokoju« je redno spremljal tekoče družbene in politične dogodke, se veselil obiska Kidričevih na domačiji na Knežcu, ki jo je dal prepisati na svojega varovanca in njegovo ženo. Budno je spremljal tudi napredna prizadevanja Francetovega sina Borisa, mu bil eden prvih mentorjev in prijateljev. V njegovo plodno življenje, dolgo osemdeset let, je 1939, na pragu nove dobe, posegla smrt.

Povzeto po sestavku »Dela in uspehov polno življenje. Ob osemdesetletnici Vinka Žurmana«, Jutro, 30. 3. 1939.

Boris in tovariš Tito na Bledu

Boris v Mariboru s Sergejem Krajgerjem

Kozjansko v boju

KOZJANSKI PARTIZANI SO S SVOJIMI ŠTEVILNIMI AKCIJAMI PRODRLI PRAV V NEPOSREDNO OKOLICO CELJA, ROGAŠKE SLATINE, SEVNICE, BREŽIC IN KRŠKEGA — OD CELJSKE ČETE DO XIV. DIVIZIJE IN VELIKEGA SVOBODNEGA OZEMLJA.

Med narodnoosvobodilno vojno je Kozjansko pomenilo prostor med Savo, Sotlo in Savinjo. V geografskem središču tega ozemlja se dvigajo tisoč metrov visoki hribi, od koder so kozjanski partizani z nenehnimi akcijami vznemirjali okupatorja. Pot zmage je bila dolga in krvava. Številne partizanske enote so Nemci razbili, uničili in zajeli, a iz peščice preostalih so nastajale nove in nove, ki so se silovito in nepretrgano postavljale v bran sovražniku vse do maja 1945, ko sta oblast prevzeli Osvobodilna fronta in naša vojska.

Prva partizanska enota na skrajnem severu Kozjanskega je bila julija 1941 ustanovljena Celjska četa. Na jugovzhodnem delu sta bivša španska borca Dušan Kveder-Tomaž in Rudi Janhuba oktobra 1941 ustanovila Brežiško četo. Ko so oktobra 1941 Nemci izdali razglas o preselitvi posavskega prebivalstva v Nemčijo, je CK KPS odgovoril s pospešenimi pripravami na ljudsko vstajo. Stajerskemu bataljonu iz Savinjske doline so se pridružili Brežiška četa in na jugu dolenske partizanske čete.

Da bi novi PK KPS za Stajersko na pomlad 1942 pospešil razvoj partizanskega gibanja, so tja prestavili svoj sedež in ustanovili OK KPS za Kozjansko. Sekretarka je postala Tončka Čečeva-Roza. Spomladi je nastala tudi Kozjanska četa, ki so jo sovražniki razbili po izdaji, zaradi katere so zajeli Tončko Čečeva.

Sredi septembra 1942 so na Dobravljah na zboru II. grupe odredov ustanovili Kozjanski bataljon, ki je na Kozjanskem deloval vse do februarja. Preostali borci so s pogostimi akcijami spomladi in poleti 1943 skušali maščevati padle tovariše. Nov okrožni komite KPS za Kozjansko je začel delovati 1943. Od junija do decembra je razvil živahno politično akcijo.

V noči na 7. februar 1944 je pri Sedlarjevem prekoračila Sotlo XIV. divizija. Njen pohod preko Kozjanskega je potekal med neprestanimi spopadi s sovražnikom in v izredno neugodnih vremenskih razmerah.

Spričo ugodnega razvoja narodnoosvobodilnega boja so Kozjanci pomladi 1944 nad vasjo Silovec nad Dramljami ustanovili Kozjanski odred, ki je v poletnih mesecih 1944 razvil široko ofenzivno dejavnost. Konec poletja

je na Kozjanskem že lahko nastalo obsežno osvobojeno ozemlje, kjer se je razvila ljudska oblast in bogato kulturno življenje.

Ker so Nemci hoteli zaščititi važne prometne poti na obrobju Kozjanskega, so v začetku decembra 1944 pričeli z veliko ofenzivo proti osvobojenemu ozemlju. Partizanske enote so jih s spretnim manevriranjem brez večjih izgub ovirale, medtem ko je civilno prebivalstvo hudo trpelo.

Ob brezpogojni kapitulaciji nemške vojske se je čez Kozjansko umikalo okoli 300 tisoč mož nemške vojske z ostanki ustaških in drugih kvislinških enot, ki so hoteli na vsak način izsiliti

PROGRAM SLOVESNOSTI V ROGAŠKI SLATINI

7. APRILA 1978

Razstava likovnih del Ljubice Kočica — Ratkajec iz Rogaške Slatine v RSRS

9. APRILA 1978

Ob 8. uri bodo ob proslavi v osnovni šoli Borisa Kidriča v Rogaški Slatini odkrili doprsni kip Borisa Kidriča.

Ob 9. uri bo v zdraviliškem parku koncert godbe na pihala steklarne Straža.

Ob 9. uri bo svečana seja podpisnikov družbenega dogovora o ureditvi Kidričeve domačije na Knežcu.

Ob 11. uri bo slovesnost ob otvoritvi Kidričeve domačije na Knežcu. Otvoritveni govor bo imel Darko Bizjak, predsednik sekretariata odbora podpisnikov. Svečana govornika bosta Franc Šali, član IK P CK ZKS in dr. Bratko Kreft, član SAZU. Nastopili bodo združeni moški pevski zbori občine Smarje pri Jelšah, člani SLG Celje bodo izvedli recital o življenju in delu obeh Kidričev. Spominski dom bo odprl Pavle Zaucer, član federacije in član sekretariata odbora podpisnikov.

prosto pot v Avstrijo. 9. in 11. maja 1945 so tudi ta predel osvobodile enote jugoslovanske ljudske armade.

Pihalci stekla iz rogaške steklarne

Delavsko gibanje

Januarja leta 1927 je bila steklarne v Rogaški Slatini pripravljena za obratovanje. Tako je z zmanjšanjem Zagorske steklarne odšlo iz Zagorja precej steklarjev mladih in starejših, s svojimi družinami v Rogaško Slatino. Med njimi so bili tudi člani SKOJ in partije. Zagorjani so se znašli v povsem novem okolju, v novi tovarni, sredi novih ljudi. Predvsem pa v okolju, ki o revolucionarnem delavskem gibanju ni vedelo ničesar ali prav malo.

steklarne, ko so prvi maj leta 1927 nadvse svečano proslavili. Partijska organizacija je pridobila za govornika tovariša Franca Klopčiča, znanega organizatorja borbe proti Orjuni leta 1924 v Trbovljah. To je bila prva akcija partijske organizacije in prva proslava s komunističnim govornikom v Rogaški Slatini.

Najpomembnejši v zgodovini delavskega gibanja v steklarni je bil veliki generalni štrajk leta 1928, ki se je po štirih mesecih zaključil z veliko zmago. Vanj so stopili steklarji iz vseh tovarn iz cele Jugoslavije. Slovenski steklarji so ustanovili enotno fronto s steklarji iz Srbije (Paračin).

Rezultati so bili za tisti čas skorajda nezaslišani. Nikogar niso odpustili z dela. Plače so se zvišale do tiste mere, kot so bile pred redukcijami, zaradi katerih je štrajk nastopil. Sprejeli in podpisali so novo tarifo za vso jugoslovansko steklarsko industrijo in po njej uvedli novo izračunavanje storjenega dela, h kateremu so dodali še petnajst odstotkov.

Partijsko delo se je nadaljevalo kljub težkim okoliščinam tudi v tridesetih letih. Pridobivali so nove člane, vodili sindikalno in kulturno življenje. Med delavci v Rogaški Slatini so bili naročniki Ljudske pravice in Književnosti. S simpatijami so delavci spremljali junaško borbo španskega ljudstva za svobodo, z veliko mržnjo pa pohlep nemškega imperializma, fašizma, ki je grozil celi Evropi in se z zasedbo Avstrije približal našim mejam.

Člani SKOJ in Partije so se že na samem začetku povezali in v februarju v Rogaški Slatini ustanovili partijsko celico, ki so jo povezali s Pokrajinskim komitejem KP za Slovenijo v Ljubljani. Kljub prepotrebni previdnosti in policijskim preganjanjem se je v steklarni začelo razgibano politično delo. Ustanovili so sindikalno podružnico (Splošna delavska strokovna zveza) in podružnico delavske kulturnega društva Svoboda, ki je razvila med delavci steklarne s predavanji, gledališkimi igrami, pevskimi in glasbenimi nastopi bogato kulturno življenje. S temi prireditvami so poživljali napredno, delavsko kulturno dogajanje v Rogaški Slatini.

Sele tri mesece je obratovala

Uredniški odbor: Stane Cujež, Lojze Metelko, Marjan Ungar, Jovo Tišma, Franjo Gajšek. Odgovorni urednik Stane Cujež. Posebno številko uredila Marlen Premšak. Tiskano v 5000 izvodih. Tisk: »Djuro Salaj«, TOZD Papirkonfekcija Krško.

XIV. divizija na svojem pohodu v dolini Gračnice